ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Turkové a soudců JUDr. Dagmar Nygrínové a JUDr. Jiřího Pally v právní věci žalobce: **W. P.,** zast. Mgr. Bogdanem Hajdukem, advokátem, se sídlem Havlíčkova 190/12, Český Těšín, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení,** se sídlem Křížová 25, Praha 5, o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 11. 5. 2010, č. j. 19 Cad 30/2009 - 101,

takto:

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 11. 5. 2010, č. j. 19 Cad 30/2009 - 101, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Žalobce, státní příslušník Polské republiky, nar. X, podal dne 15. 1. 2007 žádost o invalidní důchod (formulář E 204 PL). V žádosti je uvedeno, že invalidita vznikla v srpnu 1998 a byla vyplácena měsíčně od 24. 2. 1999. Z informace o průběhu pojištění (E 207 PL) ze dne 3. 1. 2007 plyne, že žalobce byl v České republice zaměstnán od 12. 7. 1983 do 31. 12. 1984. Podle evidenčního listu důchodového zabezpečení ze dne 28. 6. 1985 byl žalobce zaměstnán v Dolech Nástup v době od 12. 7. 1983 do 31. 12. 1984. V roce 1983 má zhodnoceno 173 dnů v I.B pracovní kategorii a v roce 1984 366 dnů v téže pracovní kategorii. Podle průběhu doby pojištění v Polsku (formulář E 205 PL) ze dne 15. 1. 2007 byl žalobce v Polsku pojištěn v době od 15. 9. 1965 do 15. 6. 1983 a v době od 5. 1. 1985 do 16. 8. 2006, včetně doby od 17. 1. 2002 do 12. 2. 2002. Podle záznamu o jednání Okresní správy sociálního zabezpečení v Děčíně ze dne 12. 10. 2007 byl žalobce uznán plně invalidním podle § 39 odst. 1 písm. a) zákona č. 155/1995 Sb. od 14. 10. 2003.

Česká správa sociálního zabezpečení (dále jen „žalovaná“) vydala dne 22. 10. 2008 pod č. X ve věci tři rozhodnutí. Rozhodnutím č. I. přiznala žalobci od 13. 2. 2002 podle §

44 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb. a podle čl. 14 Úmluvy o sociálním zabezpečení uzavřené mezi Československou republikou a Polskou republikou č. 261/1948 Sb. částečný invalidní důchod ve výši 181 Kč měsíčně. V odůvodnění rozhodnutí provedla konstrukci výpočtu dílčího důchodu. Uvedla dále, že nárok na doplatek důchodu za dobu před 15. 1. 2004 zanikl podle § 55 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb. Výplata důchodu náleží od 15. 1. 2004, to je tři roky od sepsání žádosti.

Rozhodnutím č. II. žalovaná zamítla podle § 56 odst. 1 téhož zákona žádost o zvýšení částečného invalidního důchodu. V odůvodnění uvedla, že polský nositel pojištění dodatečně zhodnotil dobu pojištění na území Polska od 17. 1. 2002 do 12. 2. 2002 v rozsahu 27 dnů. Započet této doby je však bez vlivu na výši částečného invalidního důchodu.

Rozhodnutím č. III. přiznala žalovaná žalobci od 1. 5. 2007 podle § 39 odst. 1 písm. a) zákona č. 155/1995 Sb. a podle článku 46 odst. 2 Nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 invalidní důchod ve výši 330 Kč měsíčně. V odůvodnění rozhodnutí provedla výpočet důchodu a v oznámení o výplatě důchodu sdělila, že doplatek důchodu za dobu od 1. 5. 2004 do 31. 10. 2008 bude poukázán.

V podané žalobě žádal žalobce o přezkoumání rozhodnutí ze dne 22. 10. 2008. Namítal, že invalidní důchod pobírá od roku 1998 a nikoliv od 13. 12. 2002, jak je v rozhodnutí uvedeno. Dále poukazoval na to, že mu byla zhodnocena doba zaměstnání a započteny příjmy pouze do 10. 12. 2006, ačkoliv pracoval do 31. 12. 2008 a pracuje nadále. Domníval se, že by měl mít započtenu delší dobu zaměstnání, než je uvedena v rozhodnutí. Dále žádal, aby mu byl invalidní důchod dorovnán od srpna 1998, nejen tedy od 15. 1. 2004, jak bylo učiněno, a vyplaceny úroky z prodlení.

Žalobce dále poukázal na to, že dobu zaměstnání v Dole Nástup Tušimice by měl mít zhodnocenu 1,5 dnem za každý odpracovaný den s ohledem na způsob výkonu práce a na to, že byl vystaven uranovému záření. Dále žádal, aby mu byl důchod vyplácen na jeho bankovní účet, a výplatu úroků z prodlení žádal za 10 let.

V podání ze dne 12. 6. 2009 sdělil, že mu v důsledku duševní choroby nebyla odňata způsobilost k právním úkonům a nebyl mu ustanoven zástupce. Je však pod vlivem psychotropních léků a trpí ztrátou paměti. V podání ze dne 9. 10. 2009 navrhoval, aby mu bylo zaměstnání v České republice zhodnoceno jako zaměstnání vykonávané ve škodlivých podmínkách. Nesouhlasil s uznáním invalidity od roku 2002. Uvedl, že první invalidní důchod má od roku 1998, kdy byla uznána úplná pracovní neschopnost. Další invalidní důchod trval od 1. 3. 2002 do 28. 2. 2003, kdy mu byla uznána částečná pracovní neschopnost. Poté mu lékařské komise přiznaly invalidní důchod od 1. 3. 2003 natrvalo a byla mu přiznána částečná pracovní schopnost. Invalidní důchod trval nepřetržitě od srpna 1998 do 8. 5. 2008. Dne 9. 5. 2008 odešel do starobního důchodu. Žádal o vyrovnání důchodu od srpna 1998 do 14. 1. 2004. Uvedl, že s ohledem na zdravotní stav se nebude moci zúčastnit soudního jednání, a žádal o ustanovení zástupce.

Krajský soud v Ostravě usnesením ze dne 10. 2. 2010, č. j. 19 Cad 30/2009 - 87, ustanovil žalobci zástupce z řad advokátů Mgr. Bogdana Hajduka.

Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 11. 5. 2010, č. j. 19 Cad 30/2009 - 101, žalobu zamítl, rozhodl o tom, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, určil odměnu advokáta a nepřiznal náhradu nákladů řízení České republice. Námitky žalobce neshledal důvodnými a aproboval postup žalované uvedený v napadených rozhodnutích a popsaný v jejím vyjádření ze dne 18. 3. 2009.

Proti tomuto rozsudku podal včas kasační stížnost žalobce (dále též jen „stěžovatel“), a to z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 písm. a) a b) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“). Ve vztahu k rozhodnutí č. I. namítal, že žalovaná pochybila, pokud mu přiznala částečný invalidní důchod od 13. 2. 2002 s výplatou od 15. 1. 2004. Zdůrazňoval, že ze spisu vyplývá, že je invalidní od srpna 1998. Tuto skutečnost potvrzuje částečně i posudek lékaře Okresní správy sociálního v Děčíně ze dne 12. 10. 2007, podle něhož je plně invalidní od 14. 10. 2003. Stěžovatel však ani s tímto datem vzniku plné invalidity nesouhlasil, neboť z posudkového spisu polského posudkového orgánu je zřejmé, že je invalidní od srpna 1998. Domníval se, že mu žalovaná měla přiznat plný invalidní důchod od srpna 1998.

Ve vztahu k rozhodnutí žalované č. II. uvedl, že žalovaná při výpočtu invalidního důchodu vycházela z nesprávných údajů, protože mu započetla pouze příjmy do 10. 12. 2006, přestože je nadále výdělečně činný. Rozhodnutí proto považoval za nezákonné.

K rozhodnutí č. III. stěžovatel uvedl, že invalidní důchod mu měl být vyplácen od srpna 1998 a nikoliv až od 1. 5. 2004. Vzhledem k tomu, že k výplatě invalidních důchodů došlo až se značným časovým odstupem, požadoval přiznání úroků z prodlení za období, kdy mu vzniklo právo na invalidní důchod, do jeho faktické výplaty. S ohledem na charakter práce, kterou v dole vykonával, mu mělo být za každý odpracovaný den započteno 1,5 dne. Tím by došlo ke změně počtu odpracovaných dnů a tím i výše invalidního důchodu. Žádal, aby výplata invalidního důchodu byla prováděna na jeho účet. Navrhoval, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek zrušil a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření ke kasační stížnosti uvedla, že stěžovatel uplatňuje tytéž námitky jako v žalobě. Jelikož stěžovatel neuvádí, v čem spatřuje nesprávnost postupu soudu, nezbývá jí než odkázat na vyjádření k žalobě ze dne 18. 3. 2009. Žalovaná nemá pochybnosti o zákonnosti a objektivitě napadeného rozsudku, a proto navrhuje, aby Nejvyšší správní soud kasační stížnost zamítl.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek z hledisek uvedených v ustanovení § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s. vázán rozsahem a důvody uvedenými v kasační stížnosti. Z jejího obsahu plyne, že se stěžovatel dovolává důvodů uvedených v § 103 odst. 1 písm. a) a b) s. ř. s.

Podle § 103 odst. 1 s. ř. s. lze kasační stížnost podat z důvodů tvrzené a) nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení, b) vady řízení spočívající v tom, že skutková podstata, z níž správní orgán v napadeném rozhodnutí vycházel, nemá oporu ve spisech nebo je s nimi v rozporu, nebo

že při jejím zjišťování byl porušen zákon v ustanoveních o řízení před správním orgánem takovým způsobem, že to mohlo ovlivnit zákonnost, a pro tuto důvodně vytýkanou vadu soud, který ve věci rozhodoval, měl napadené rozhodnutí správního orgánu zrušit; za takovou vadu řízení se považuje i nepřezkoumatelnost rozhodnutí správního orgánu pro nesrozumitelnost.

Nejvyšší správní soud po přezkoumání věci dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná.

Stěžovatel podal žádost o invalidní důchod dne 15. 1. 2007. Podle této žádosti vznikla jeho invalidita v roce l998 a z připojených dokladů vyplynulo, že stěžovatel na území České republiky pracoval v době od 12. 7. 1983 do 31. 12. 1984, tj. 539 dnů v Dolech Nástup Tušimice, závod Prunéřov, a veškerá doba zaměstnání byla zhodnocena v I.B pracovní kategorii. Uvedená zjištění znamenají, že při posuzování nároku na invalidní důchod se bude aplikovat Nařízení Rady (ES) č. 1408/71, o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby a jejich rodiny pohybující se v rámci Společenství (dále jen „Nařízení 1408“), a Nařízení Rady (EHS) č. 574/72, kterým se stanoví prováděcí pravidla k Nařízení Rady (EHS) č. 1408/71, o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby a jejich rodiny pohybující se v rámci společenství (dále jen „prováděcí nařízení“).

Základní skutečností ovlivňující poskytování dávek v invaliditě je posouzení zdravotního stavu dané osoby a stanovení stupně invalidity. Koordinační pravidla se nesnaží zasahovat do jednotlivých systémů, ty si vytvářejí členské státy samy. Jednotlivé členské státy mají tedy vlastní pravidla pro posuzování zdravotního stavu i pro stanovení toho, zda je osoba invalidní, případně jaký je stupeň její invalidity. Teoreticky by mohlo dojít k situaci, kdy je osoba podle posudkových institucí jednoho členského státu invalidní plně, podle druhého částečně a podle třetího vůbec ne. S ohledem na to, že posuzování zdravotního stavu je poměrně nákladnou záležitostí, nabízí Nařízení 1408 v článku 40 odst. 4 částečné řešení tohoto problému, a tím je možnost vkladu do Přílohy č. V. Nařízení 1408, která obsahuje srovnání právních předpisů těch členských států, které o to měly zájem, a srovnání jejich stupňů invalidity. Česká republika této možnosti nevyužila, z čehož plyne, že provádí posouzení zdravotního stavu sama, podle svých právních předpisů a svými institucemi.

Žalovaná takto postupovala a ze záznamu o jednání Okresní správy sociálního zabezpečení v Děčíně ze dne 12. 7. 2007 zjistila, že stěžovatel je plně invalidní podle § 39 odst. 1 písm. a) zákona č. 155/1995 Sb., v tehdy platném znění, neboť pokles schopnosti soustavné výdělečné činnosti činil podle přílohy č. 2 k vyhl. č. 284/1995 Sb., kapitoly VI oddílu A položky 1 písm. c) 70 %. Datum vzniku invalidity bylo stanoveno dnem 14. 10. 2003.

Podle § 4 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., v jeho znění od 1. 1. 1996 do 31. 12. 2009, se z důchodového pojištění poskytoval mj. plný invalidní důchod a částečný invalidní důchod. Podle § 38 téhož zákona měl pojištěnec nárok na plný invalidní důchod, jestliže se stal a) plně invalidním a získal potřebnou dobu pojištění, pokud nesplnil ke dni vzniku plné invalidity podmínky nároku na starobní důchod podle § 29, popřípadě, byl-li přiznán

starobní důchod podle § 31, pokud nedosáhl důchodového věku, nebo b) následkem pracovního úrazu.

Podle § 54 odst. 1 a 2 zákona č. 155/1995 Sb. nárok na důchod vzniká dnem splnění podmínek stanovených tímto zákonem a nárok na výplatu důchodu vzniká splněním podmínek stanovených tímto zákonem pro vznik nároku na důchod a na jeho výplatu a podáním žádosti o přiznání nebo vyplácení důchodu.

Podle § 55 odst. 1 tohoto zákona nárok na důchod nezaniká uplynutím času. Podle odstavce druhého nárok na výplatu důchodu nebo jeho části zaniká, není-li dále uvedeno jinak, uplynutím tří let ode dne, za který důchod nebo jeho část náleží. Lhůta podle předchozí věty neplyne po dobu řízení o důchodu a po dobu, po kterou osobě, která musela mít opatrovníka, nebyl opatrovník ustanoven.

Z uvedeného plyne, že nárok na důchod nezaniká uplynutím času (nedochází ani k prekluzi ani k promlčení). To znamená, že jakmile se splnily podmínky nároku na důchod, nemůže tento nárok zaniknout jen proto, že oprávněný o důchod nepožádal. Nárok na důchod trvá po dobu, po kterou jsou splněny stanovené podmínky nároku, zaniká dnem, kdy některá z těchto podmínek zanikla. Podmínky nároku na důchod lze rozdělit na podmínky, které se zkoumají ke dni vzniku nároku na důchod (dosažení stanoveného věku, získání potřebné doby pojištění), a na podmínky, které musí být plněny průběžně (trvání plné nebo částečné invalidity). Jsou-li splněny podmínky nároku na důchod, tento nárok trvá, i když nejsou splněny podmínky pro výplatu důchodu, tedy po dobu, po kterou se důchod nevyplácí.

U jednotlivých splátek důchodu však dochází uplynutím času k prekluzi, to je k zániku nároku na výplatu jednotlivých splátek. K zániku nároku se přihlíží vždy z moci úřední, nezávisle na účastnících řízení.

Koordinační pravidla uvedená v Nařízení 1408 a v prováděcím nařízení pro posouzení nároku na dávku a nároku na její výplatu se použijí od dne 1. 5. 2004, tedy ode dne, kdy Česká republika přistoupila k Evropské unii. Podle přechodných a závěrečných ustanovení uvedených v článku 94 Nařízení 1408 (přechodná ustanovení pro zaměstnané osoby), bod 1. - toto nařízení nezakládá žádné nároky za období přede dnem, od kterého je použitelné na území dotyčného členského státu nebo na jeho části; bod 2. - všechny doby pojištění a případně všechny doby zaměstnání nebo bydlení získané podle právních předpisů členského státu přede dnem, od kterého je toto nařízení použitelné na území uvedeného členského státu nebo na jeho části, se berou v úvahu při stanovení nároků získaných podle tohoto nařízení; bod 3. - s výhradou odstavce 1 se nároku podle tohoto nařízení nabývá, i když se tento nárok týká pojistné události, ke které došlo přede dnem, od kterého je toto nařízení použitelné na území dotyčného členského státu nebo na jeho části.

Při posuzování žádosti stěžovatele ze dne 15. 1. 2007 o invalidní důchod byla žalovaná omezena především prekluzivní lhůtou podle § 55 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb., tedy dobou tří let od podání žádosti. Dávku podmíněnou dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem mohla přiznat (ve smyslu uznání nároku na dávku a nároku na jeho

výplatu) nejdříve od 15. 1. 2004. Podle Nařízení 1408 a prováděcího nařízení však mohla postupovat nejdříve dnem 1. 5. 2004 a k tomuto dni měla zkoumat splnění podmínek nároku na dávku a podmínek nároku na její výplatu. Stěžovatel, nar. X, dosáhl důchodového věku podle § 32 zákona č. 155/1995 Sb. dne 11. 12. 2006. Ke dni 1. 5. 2004 splňoval podmínky pro vznik nároku na plný invalidní důchod, neboť byl k tomuto dni plně invalidní (invalidita vznikla již 14. 10. 2003) a podmínka potřebné doby pojištění pro vznik nároku na plný invalidní důchod podle § 40 odst. 1 téhož zákona (5 roků v posledních deseti letech před vznikem invalidity) byla rovněž splněna. K 1. 5. 2004 pak byly splněny i podmínky pro nárok na výplatu této dávky podle § 55 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb., neboť žádost byla podána dne 15. 1. 2007 a výplata dávek nebyla k 1. 5. 2004 prekludována. Nic tedy nebránilo tomu, aby žalovaná od 1. 5. 2004 přiznala stěžovateli dílčí invalidní důchod podle § 38 zákona č. 155/1995 Sb., za použití Nařízení 1408. Žalovaná ovšem takto nepostupovala a rozhodnutím č. III. přiznala stěžovateli plný invalidní důchod podle § 39 odst. 1 písm. a) zákona č. 155/1995 Sb. a podle článku 46 odst. 2 Nařízení 1408 až od 1. 5. 2007. V rozhodnutí není uvedeno, z jakých důvodů je invalidní důchod přiznáván až od 1. 5. 2007. Pouze v oznámení o výplatě důchodu žalovaná stěžovateli sdělila, že doplatek důchodu za dobu od 1. 5. 2004 do 31. 10. 2008 mu bude poukázán. V konceptu rozhodnutí č. III. založeném v dávkovém spise je přitom správné datum přiznání invalidního důchodu od 1. 5. 2004. Nabízí se tedy úvaha o zřejmé nesprávnosti data přiznání uvedeného v rozhodnutí, které žalovaná zaslala stěžovateli, zvláště pak za situace, kdy výše důchodu, jak vyplývá z výroku rozhodnutí č. III., byla stanovena k 1. 5. 2004 (první zvýšení invalidního důchodu bylo realizováno podle nařízení vlády č. 565/2004 Sb. od ledna 2005). Lze tedy shrnout, že rozhodnutím č. III. byl invalidní důchod nesprávně přiznán od 1. 5. 2007, ačkoliv podmínky vzniku nároku a nároku na výplatu dávky byly splněny od 1. 5. 2004.

Nejvyšší správní soud dále uvádí, že jestliže byl žadatel o dávku pojištěn alespoň v jednom systému typu B (systémy, které poskytují dávky na základě získaných dob pojištění, mezi něž patří i systém důchodového pojištění v České republice), každý členský stát, ve kterém byl pojištěn, musí provést výpočet podle čl. 46 Nařízení 1408. Výpočet se skládá ze tří následujících kroků:

1. Nejprve musí všechny členské státy provést výpočet národního důchodu. Národní důchod je dávka získaná výhradně na základě vnitrostátních právních předpisů. Jinými slovy důchod je „národní“, jestliže není nutné pro získání nároku a výpočet jeho výše využít ustanovení nařízení.
2. Následně musí každý členský stát vypočítat výši důchodu podle pravidel nařízení - dílčího důchodu. Ve výpočtu dílčího důchodu je třeba učinit opět dva kroky:
    a) vypočítat teoretickou výši důchodu, na kterou by měla osoba nárok v případě, že všechny své doby pojištění získala podle právních předpisů kompetentního státu. Jde o určitou fikci, při níž jsou doby pojištění získané v jiných členských státech použity jako vlastní,
    b) výše uvedenou teoretickou výši za veškeré doby pojištění je nezbytné vynásobit poměrem celkové doby pojištění k době získané v dotčeném členském státě. Výsledkem tohoto postupu je tzv. dílčí důchod.
3. Posledním krokem je srovnání výsledků, ke kterým se dospělo v předchozích bodech, tedy národního a dílčího důchodu. Poživateli je vždy vyplácena ta z částek, která je vyšší (podle ustanovení čl. 46 odst. 3 Nařízení 1408).

Stěžovatel v žalobě i v kasační stížnosti namítal, že mu pro výši důchodu byly započteny příjmy a doba zaměstnání jen do 10. 12. 2006, ačkoliv pracoval až do 31. 12. 2008. K tomu Nejvyšší správní soud uvádí, že pro rozhodnutí žalované č. III. se vychází z toho, že nárok na invalidní důchod vznikl dnem 1. 5. 2004. Podle § 41 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb. se pro výši procentní výměry plného invalidního důchodu podle odstavce 2 jako doba pojištění uvedená v § 11 a v § 13 odst. 1 započítává i dopočtená doba, kterou je doba ode dne vzniku nároku na plný invalidní důchod do dosažení důchodového věku uvedeného v § 32. Stěžovatel dosáhl důchodového věku dne 11. 12. 2006. Doba od vzniku nároku, tj. ode dne 1. 5. 2004 do dosažení důchodového věku, tj. do 10. 12. 2006, činí 954 dnů. Jak vyplývá z odůvodnění rozhodnutí č. III. a z připojeného osobního listu důchodového pojištění, žalovaná pro výpočet teoretické výše důchodu podle čl. 46 odst. 2 Nařízení 1408 hodnotila stěžovateli 37 let pojištění, tj. 13 862 dnů (37 roků a 357 dnů pojištění). V této době pojištění je zahrnuta doba 954 dnů, tedy doba dopočtená. Pro výpočet dílčího důchodu poté postupovala podle článku 46 odst. 2 písm. b) Nařízení 1408, které umožňuje zhodnotit dobu pojištění pouze před vznikem pojistné události; „*příslušná instituce potom určí skutečnou výši dávky na základě teoretické výše uvedené v předchozím písmenu v poměru délky dob pojištění nebo bydlení získaných před vznikem pojistné události podle jí uplatňovaných právních předpisů k celkové délce dob pojištění a bydlení získaných před vznikem pojistné události podle právních předpisů všech členských států!*“ Podle odůvodnění rozhodnutí č. III. a osobního listu důchodového pojištění pro výpočet základní a procentní výměry stanovila žalovaná poměr délky dob tak, že za doby získané v českém důchodovém pojištění považovala 539 dnů pojištění, které stěžovatel získal před vznikem pojistné události, a za celkovou dobu pojištění získanou v obou státech považovala dobu v počtu 12 908 dnů (13 862 - 954). Byť vyjádření žalované a krajského soudu k této námitce není zcela přesné, lze konstatovat, že postup žalované byl v souladu s článkem 46 Nařízení 1408, a námitky stěžovatele nejsou důvodné.

Stěžovatel v žalobě i v jejím doplnění (a tuto námitku vznáší i v kasační stížnosti) dále žádal, aby mu byla doba zaměstnání na území České republiky zhodnocena v preferované pracovní kategorii. Stěžovatel sice nepoužil termín „pracovní kategorie“, ale se zřetelem na popis pracovní činnosti (charakteru a její náročnosti) a na údaj o tom, že byl při pracovní činnosti vystaven uranovému záření, nelze jeho požadavek na výhodnější zhodnocení doby chápat jinak, když navíc podle evidenčního listu důchodového zabezpečení je celých 539 dní zaměstnání zhodnoceno v I.B pracovní kategorii. K tomuto žalobnímu bodu se nevyjádřila ani žalovaná, ani krajský soud.

Podle § 71 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb., získal-li pojištěnec alespoň jeden rok zaměstnání, které bylo podle předpisů platných před l. červnem 1992 zařazeno do I. (II.) pracovní kategorie nebo do I. (II.) kategorie funkcí, postupuje se při stanovení výše starobního, plného invalidního a částečného invalidního důchodu podle odstavce 1, vznikne-li nárok na důchod v době od 1. ledna 1996 do 31. prosince 2018. V období po 31. prosinci 2005 se postupuje podle věty první jen na žádost pojištěnce. Podle odstavce 1, věty první citovaného ustanovení výše starobního, plného invalidního a částečného invalidního důchodu, na který vznikne nárok v době od 1. ledna 1996 do 31. prosince 2005, nesmí být nižší než výše důchodu, která by náležela, kdyby důchod byl přiznán podle předpisů

platných ke dni 31. prosince 1995 v rozsahu uvedeném v odstavci 4, a to včetně zvýšení, která by náležela k tomuto důchodu pouze k tomuto dni.

Uvedené ustanovení, které má ochranný charakter, zaručuje, aby v obecných případech po dobu 10 let (odst. 1) a ve zvláštních případech dokonce pod dobu 23 let (odst. 2) od počátku účinnosti zákona o důchodovém pojištění se porovnávala výše důchodu, na který vznikne nárok podle zákona č. 155/1995 Sb., s výší důchodu stanovenou podle předpisů platných ke dni 31. 12. 1995. U pojištěnců uvedených v odstavci 2 se takto postupuje od 1. 1. 2006 již jen na žádost.

Žalovaná, přestože se k námitce stěžovatele o zhodnocení doby zaměstnání v preferované pracovní kategorii nevyjádřila, podle výše uvedených ustanovení postupovala. Z dokladu o výpočtu důchodu ze dne 28. 1. 2008 vyplývá, že žalovaná provedla propočet výše invalidního důchodu podle zákona č. 100/1988 Sb. účinného do 31. 12. 1995 a pro jeho účely vycházela z toho, že stěžovatel má 539 dnů zhodnoceno v I. pracovní kategorii. Výše důchodu vypočtená podle zákona č. 100/1988 Sb. je však nižší (2695 Kč) než výše procentní výměry důchodu podle zákona č. 155/1995 Sb. (6585 Kč). Lze tedy shrnout, že doba zaměstnání na území České republiky v rozsahu 539 dní v I.B pracovní kategorii byla stěžovateli zhodnocena pro účely srovnávacího výpočtu podle zákona č. 100/1988 Sb., avšak její zhodnocení výši důchodu neovlivnilo. Ostatně tento závěr vyplývá, byť implicitně, z odůvodnění rozhodnutí č. III., v němž je mimo jiné uvedeno, že procentní výměra důchodu vypočteného podle zákona č. 100/1988 Sb. činí 2695 Kč, takže náleží 6585 Kč.

Nejvyšší správní soud shrnuje, že pokud jde o rozhodnutí č. III., v němž žalovaná postupovala při přiznávání dávky podle koordinačních pravidel, stanovila výši dílčího invalidního důchodu v souladu s Nařízením 1408. Jak však již bylo shora řečeno, došlo ve výroku tohoto rozhodnutí k nesprávnému určení data přiznání dávky až od 1. 5. 2007. Vzhledem k tomu, že invalidní důchod byl podle oznámení o výplatě dávky za dobu od 1. 5. 2004 doplacen a ve výroku rozhodnutí jde zřejmě o chybu v psaní, považoval Nejvyšší správní soud za příliš formalistické, aby zavázal krajský soud názorem směřujícím ke zrušení rozhodnutí č. III., což by fakticky znamenalo zrušení právního titulu, na jehož podkladě se dávka vyplácí.

Stěžovatelova základní námitka uvedená v žalobě i v kasační stížnosti spočívá v tom, že mu měl být invalidní důchod přiznán od roku 1998, neboť je invalidní od srpna 1998, nikoliv od roku 2002, jak uvádí žalovaná. V kasační stížnosti stěžovatel dodává, že skutečnost, že je invalidní od srpna 1998 nepřímo potvrzuje i posudek lékaře okresní správy sociálního zabezpečení ze dne 12. 10. 2007, podle něhož vznikla plná invalidita od 14. 10. 2003.

K této námitce uvádí Nejvyšší správní soud následující:

Jak již bylo shora uvedeno, přiznání dávky invalidního (částečného invalidního) důchodu ve smyslu uznání nároku na dávku a nároku na jeho výplatu je omezeno tříletou prekluzivní lhůtou uvedenou v § 55 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb., počítanou od podání žádosti, tedy ode dne 15. 1. 2007. Jakoukoliv dávku lze tedy přiznat, resp. vyplácet,

nejdříve dnem 15. 1. 2004. Rozhodnutí žalované č. III. pokrylo nároky stěžovatele od dne 1. 5. 2004, od něhož žalovaná fakticky přiznala dílčí invalidní důchod při použití koordinačních pravidel uvedených v Nařízení 1408 a prováděcím nařízení. Zbývá tedy posoudit nárok na dávku a její výplatu pro dobu od 15. 1. 2004 do 30. 4. 2004.

Pokud jde o nároky důchodového pojištění stěžovatele pro dobu před 1. 5. 2004, posuzují se podle Úmluvy mezi republikou Československou a republikou Polskou o sociálním pojištění ze dne 5. 4. 1948, jež vstoupila v platnost 1. 10. 1948, a je vyhlášena pod č. 261/1948 Sb., ve znění prvého dodatkového protokolu ze dne 30. 9. 1955 (dále jen „úmluva“), Dohody z 2. 5. 1957 o používání některých ustanovení Úmluvy mezi Československou republikou a Polskou lidovou republikou o sociálním pojištění ze dne 5. dubna 1948 (dále jen „dohoda 1957“), Dohody o používání Úmluvy mezi republikou Československou a republikou Polskou o sociálním pojištění podepsané ve Varšavě 5. dubna 1948 ze dne 21. října 1970, publ. pod č. 118/2002 Sb. m. s. (dále jen „dohoda 1970“) a Ujednáním mezi ministrem práce a sociálních věcí České republiky a ministrem práce a sociální politiky Polské republiky o výplatě dávek a provádění administrativní a lékařské kontroly podepsané dne 10. 12. 2002, publ. pod č. 12/2003 Sb. m. s. (dále jen „ujednání 2002“).

Podle článku 14 odst. 6 úmluvy rozhodnutí nositele pojištění jednoho státu, že zde je invalidita všeobecná nebo invalidita z povolání, je závazné pro nositele pojištění státu druhého, shodují-li se věcně pojmy invalidity v obou státech.

Podle článku 17 úmluvy návrh na přiznání dávky může být podán u kteréhokoliv nositele pojištění, u něhož byl žadatel pojištěn. Nositel pojištění, u něhož návrh byl podán, vyrozumí ostatní nositele pojištění, kteří jsou v návrhu uvedeni. Jde-li o použití ustanovení čl. 14 odst. 6, rozhoduje o invaliditě nositel pojištění, příslušný podle trvalého bydliště žadatelova v den podání žádosti.

Podle § 14 odst. 1 dohody 1957 při používání čl. 14 odst. 6 úmluvy:

a) invalida náležející podle polských předpisů do III. skupiny invalidů, se považuje za částečně invalidního podle předpisů československých a naopak;

b) invalida náležející podle polských předpisů do II. skupiny invalidů se považuje za invalidního podle předpisů československých a naopak;

c) invalida náležející podle polských předpisů do I. skupiny invalidů se považuje za invalidního a bezmocného podle předpisů československých;

d) úplná bezmocnost podle předpisů československých se považuje za invalidu I. skupiny podle polských předpisů.

Shodné ustanovení obsahuje § 18 odst. 1 dohody 1970, podle něhož:
Při rozhodování o invaliditě

a) zařazení do III. skupiny invalidity podle polských předpisů považuje se za částečnou invaliditu podle československých předpisů a naopak,

b) zařazení do II. skupiny invalidity podle polských předpisů považuje se za plnou invaliditu podle československých předpisů a naopak,

c) zařazení do I. skupiny invalidity podle polských předpisů považuje se za plnou invaliditu a za bezmocnost podle československých předpisů,

d) úplná bezmocnost podle československých předpisů se považuje za invaliditu I. skupiny podle polských předpisů.

Ve starším výkladu k československo – polské úmluvě se uvádí, že *„podle polského zákona se v počátečních letech provádění Úmluvy pokládala podmínka všeobecné invalidity za splněnou, jestliže pracovník v důsledku nemoci nebo ztráty fyzické nebo duševní síly byl nezpůsobilý si vydělat svou vlastní prací 1/3 toho, co vydělá pracovník zdravý. Přes tuto disparitu ve srovnání s § 63 zákona o národním pojištění bylo polskou stranou postupováno nadále podle čl. 14 odst. 6. Teprve od 1. 7. 1954, když v Polsku nabyl v účinnosti Dekret o všeobecném penzijním zaopatření zaměstnanců a jejich rodin, který pojmy invalidit v obou státech sblížil, se uznává, že se pojmy invalidit v obou státech shodují.*

Vzhledem k tomu:

a) československá okresní posudková komise sociálního zabezpečení je příslušná rozhodovat o invaliditě nebo částečné invaliditě osob, které poslední zaměstnání vykonávaly v Československu, kde mají též trvalé bydliště. Rozhodnutí OPKSZ je též závazné pro polský orgán penzijního zaopatření,

b) *polská obvodní lékařská komise pro věci invalidity a zaměstnání je příslušná pro rozhodnutí o invaliditě a částečné invaliditě občana bydlícího trvale v Polsku, bez ohledu na to, bylo-li zaměstnání vykonáváno v Československu nebo v Polsku.“* (Úřad důchodového zabezpečení Praha: Praktické provádění Československo - polské úmluvy na poli sociálního zabezpečení. Praha 1977, str. 80).

Z výše uvedeného plyne, že pro posouzení stěžovatelova nároku na invalidní důchod pro dobu před 1. 5. 2004 je rozhodující stanovení invalidity, resp. jejího stupně, příslušným orgánem polského nositele pojištění, jako orgánu, jehož příslušnost je dána trvalým pobytem stěžovatele v Polsku v den podání žádosti o dávku. Stanovení invalidity stěžovatele a jejího stupně příslušným orgánem polského nositele pojištění pro dobu před 1. 5. 2004 je podle článku 14 odst. 6 ve spojení s článkem 17 úmluvy závazné pro Českou správu sociálního zabezpečení a je základním a výchozím předpokladem pro úvahu, který z důchodů podmíněných dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem uvedených v § 4 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., v jeho znění do 31. 12. 2009, má být stěžovateli přiznán. Jak vyplývá ze shora uvedeného, stěžovatel v žádosti o invalidní důchod ze dne 15. 1. 2007 uvedl, že je invalidní od srpna 1998 s výplatou dávky od února 1999. Žádný doklad, který by osvědčoval stupeň invalidity stěžovatele pro období 1998 - 30. 4. 2004 vydaný příslušným polským orgánem sociálního zabezpečení ve spise založen není. Česká správa sociálního zabezpečení v rozhodnutí č. I. uvádí: *„Polský posudkový lékař ZUS v Tomaszově Vás uznal dne 13.2.2002 částečně neschopným práce, což odpovídá částečné invaliditě podle českých předpisů ve smyslu mezivládní Dohody z 21. 10. 1970 o provádění čs. polské Úmluvy o sociálním zabezpečení. Česká správa sociálního zabezpečení v Praze Vám přiznává podle § 44 zákona č. 155/1995 Sb., v platném znění, a podle čl. 14 Úmluvy o sociálním zabezpečení uzavřené mezi Československou republikou a Polskou republikou č. 261/1948 Sb. částečný invalidní důchod od 13. 2. 2002“.*

Nejvyšší správní soud nepřehlédl doklady ze dne 13. 2. 2002 a další, z nichž zřejmě žalovaná vychází, ale žádný z nich neosvědčuje stupeň invalidity stěžovatele. Nelze souhlasit s názorem, že částečná neschopnost k práci odpovídá částečné invaliditě ve

smyslu mezivládní Dohody z 21. 10. 1970. Jak v úmluvě, tak i v dohodě z roku 1970 se uvádí, že částečné invaliditě podle československých předpisů odpovídá zařazení do III. skupiny invalidity podle polských předpisů. Ve spise se tedy nenachází důkaz o tom, že stěžovatel byl od 13. 2. 2002 invalidní ve III. skupině, což by odpovídalo částečné invaliditě podle českých předpisů. Stěžovatel se naopak dovolává plné invalidity již od roku 1998. V podání ze dne 9. 10. 2009 uvádí, že nesouhlasí s přiznáním invalidního důchodu od roku 2002, protože první invalidní důchod mu byl přiznán od roku 1998; v době od 1. 3. 2002 do 28. 2. 2003 byl přiznán další invalidní důchod a byla mu uznána částečná pracovní neschopnost. Poté mu přiznaly lékařské komise invalidní důchod od 1. 3. 2003 natrvalo a byla mu přiznána částečná pracovní neschopnost. Dovolával se toho, že invalidita trvala nepřetržitě od srpna 1998 do 8. 5. 2008. Dne 9. 5. 2008 odešel do starobního důchodu. K tomu lze uvést, že byť posudek lékaře Okresní správy sociálního zabezpečení v Děčíně ze dne 12. 10. 2007 nelze podle úmluvy pro posouzení nároku na invalidní důchod pro období před 1. 5. 2004 použít, nelze přehlédnout, že stěžovatel byl podle tohoto posudku plně invalidní již od 14. 10. 2003. Nejvyšší správní soud shrnuje, že pro vydání rozhodnutí č. I., to je o přiznání částečného invalidního důchodu od 13. 2. 2002, nejsou v dávkovém spise dostatečné podklady. Na uvedeném závěru nemění ničeho ani rozhodnutí o stupni invalidity ze dne 28. 2. 2003, podle něhož byl stěžovatel zařazen do mírného stupně invalidity, ale až od 18. 2. 2003, tedy od jiného data, než je uvedeno ve výroku rozhodnutí žalované č. I. Ostatně ani „mírný stupeň invalidity“ není totéž co invalidita III. nebo II. stupně ve smyslu § 18 dohody z roku 1970. V odůvodnění tohoto rozhodnutí je uvedeno, že *„onemocnění vyšetřovaného umožňuje jej zařadit do mírného stupně invalidity. Vyžaduje částečnou pomoc jiné osoby za účelem plnění společenské úlohy“*. Lze jen dodat, že uvedené rozhodnutí považoval lékař okresní správy sociálního zabezpečení za rozhodnutí o zbavení způsobilosti k právním úkonům, jak uvádí v posudku ze dne 12. 10. 2007.

Podle článku 21 odst. 2 úmluvy *„Nejvyšší správní úřady obou států budou si navzájem neprodleně sdělovati změny nastalé ve vnitrostátním zákonodárství v oboru sociálního pojištění“*. Pokud tedy byla žalovaná informována o tom, že došlo ke změně předpisů v oblasti uznávání invalidity v tom smyslu, že částečná pracovní neschopnost, případně invalidita mírného stupně se považují za částečnou invaliditu podle českých předpisů, měla tuto informaci uvést v rozhodnutí. Informace žalované uvedená v záhlaví rozhodnutí č. I. o tom, že stěžovatel byl uznán od 13. 2. 2002 částečně neschopným práce, což odpovídá částečné invaliditě podle českých předpisů ve smyslu Dohody z 21. 10. 1970 nemá ve smluvních dokumentech ani ve spise oporu. Krajský soud měl tedy napadené rozhodnutí žalované č. I. zrušit podle § 76 odst. 1 písm. b) s. ř. s., neboť přiznání částečného invalidního důchodu ostatně i plného invalidního důchodu brání nedostatek zjištění o stupni invalidity stěžovatele pro období od roku 1998 do 30. 4. 2004. Bude proto třeba, aby žalovaná požádala příslušný orgán polského nositele pojištění o zhodnocení stupně invalidity stěžovatele ve smyslu úmluvy a dohody z roku 1970 tak, aby byl zajištěn základní předpoklad pro úvahu, jaká dávka stěžovateli před 1. 5. 2004 náleží.

Pokud jde o rozhodnutí žalované č. II., není patrno, z jakého důvodu bylo vydáno. Žalovaná sice uvádí, že polský nositel pojištění dodatečně zhodnotil dobu od 17. 1. 2002 do 12. 2. 2002 v rozsahu 27 dnů, avšak jak vyplývá z dokladu o průběhu doby pojištění v Polsku ze dne 15. 2. 2007, má stěžovatel v období od 17. 1. 2002 do 8. 4. 2002 zhodnoceny 2 měsíce a 23 dnů pojištění. Je ovšem pravdou, že tuto dobu žalovaná

v osobním listě důchodového pojištění připojeném k rozhodnutí č. I. nezhodnotila vůbec, resp. ji zřejmě uznala jako dobu dopočtenou. Námitky stěžovatele uvedené v kasační stížnosti proti tomuto rozhodnutí, považoval Nejvyšší správní soud za námitky proti výpočtu výše důchodu a vyjádřil se k nim výše.

Stěžovatel dále žádal, aby mu byly přiznány úroky z prodlení s vyplácením invalidního důchodu. Nejvyšší správní soud sdílí zcela stanovisko krajského soudu k tomuto požadavku vyjádřené v odůvodnění rozsudku a dodává, že zákon č. 155/1995 Sb. ani zákon č. 582/1991 Sb. možnost vyplatit úroky z prodlení neupravuje. Navíc bylo věcí stěžovatele, kdy o invalidní důchod požádal. Tvrdí-li, že byl invalidním od roku 1998, nic mu nebránilo žádost o takovou dávku podat již v tomto roce. Uvedenému požadavku stěžovatele tedy nelze vyhovět.

Stěžovatel se dále domáhal toho, aby mu byly splátky důchodu zasílány na jeho bankovní účet v Polsku. Přestože způsob vyplácení důchodu není předmětem přezkumné činnosti soudů ve správním soudnictví a případný nesprávný postup žalované by nebyl způsobilý ovlivnit úvahy o zákonnosti přezkoumávaných rozhodnutí, uvádí Nejvyšší správní soud následující:

Podle článku 53 bod 1. prováděcího nařízení *„pokud instituce příslušná pro vyplácení dávky v členském státě nevyplácí přímo osobám majícím nárok na dávky, které mají bydliště na území jiného členského státu, dávky jim náležející, vyplácejí se tyto dávky na žádost instituce příslušné pro vyplácení dávky prostřednictvím styčného místa posledně uvedeného členského státu nebo prostřednictvím instituce místa bydliště uvedených osob majících nárok na dávky postupem stanoveným v článku 54 až 58 prováděcího nařízení; vyplácí-li instituce příslušná pro vyplácení dávky osobám majícím nárok na dávky přímo, oznámí tuto skutečnost instituci místa bydliště. Postup pro vyplácení, který má instituce členského státu použít, je uveden v příloze 6“.*

Podle článku 53 bod 3. prováděcího nařízení *„ustanovení dohod týkající se vyplácení dávek použitelná ke dni předcházejícímu vstupu nařízení v platnost jsou použitelná i nadále, pokud jsou uvedena v příloze č. 5“.*

V příloze č. 5 prováděcího nařízení, která obsahuje prováděcí ustanovení dvoustranných úmluv, která zůstávají použitelná, není v bodě 68. pro vztah mezi Českou republikou a Polskem uvedena žádná úmluva. V příloze číslo 6 prováděcího nařízení - postup pro výplatu dávek - je v obecných poznámkách uvedeno, že vyplácení nedoplatků a dalších jednotlivých plateb se provede prostřednictvím styčných míst. Běžné a rozličné platby se provádějí v souladu s postupy stanovenými v této příloze. Pod bodem C. této přílohy je pro Českou republiku stanovena přímá platba.

Žalovaná Česká správa sociálního zabezpečení i krajský soud poukazovaly na ujednání z roku 2002, podle něhož se dávky poukazují příslušnými institucemi přímo oprávněným osobám bydlícím na území druhého státu prostřednictvím pošty. Byť tento odkaz od 1. 5. 2004 nemá oporu v prováděcím nařízení, neboť do přílohy č. 5 nebylo vloženo žádné ustanovení z dohod mezi Českou republikou a Polskem o vyplácení dávek, nelze než uzavřít, že žalovaná postupovala správně, pokud platby poukazuje přímo

stěžovateli, neboť v příloze č. 6 je pro Českou republiku takový způsob výplaty dávek uveden.

Nejvyšší správní soud tedy dospěl k závěru, že kasační stížnost byla důvodná ve vztahu k rozhodnutí žalované č. I. [§ 103 odst. 1 písm. b) s. ř. s.], a proto napadený rozsudek krajského soudu podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. V dalším řízení je krajský soud vázán právním názorem vysloveným Nejvyšším správním soudem k rozhodnutí č. I. výše uvedeným (§ 110 odst. 3 s. ř. s.), což znamená, že toto rozhodnutí žalované zruší a věc jí vrátí k dalšímu řízení. V novém rozhodnutí o věci rozhodne krajský soud i o náhradě nákladů řízení o této kasační stížnosti a o odměně ustanoveného zástupce (110 odst. 2 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 28. dubna 2011

JUDr. Marie Turková
předsedkyně senátu